1

Коли прийшов той лист, я саме працював у полі: дов'язував останній сніп пшениці. Руки так сильно тремтіли, що я ледь зміг затягнути той вузол. То була моя провина, що ми мусили робити це дідівським способом, і я б прокляв сам себе, якби не зміг довести цю роботу до кінця. Я поборов полудневу спеку, спробував відігнати мерехтливу темряву, що муляла мені очі з обох боків, а зараз вже сутеніло і я майже закінчив. Інші пішли з поля із заходом сонця, і я радів, коли вони прощалися зі мною. Нарешті я залишився на самоті, тож не потрібно було вдавати, що можу працювати у такому ж темпі, як і вони. Я продовжував в'язати сніп і водночас намагався відганяти думки про те, наскільки жниварка могла б полегшити це завдання. Я був надто хворий, щоб перевірити її стан, — я майже нічого не пам'ятаю, бо все те літо, якщо не враховувати короткочасних спалахів прояснення, минуло для мене лишень у відлуннях, мареннях і темних прогалинах. Ніхто інший також не додумався перевірити стан жниварки. Щодня на мене чекали завдання, які потрібно було зробити. Тато не покладав рук, але він не міг впоратися геть з усім. Через мене ми весь рік нічого не встигаємо.

Я туго затягнув стебла мотузкою і кинув готовий сніп до решти. Впорався. Можна було йти додому... Але довкола мене не припиняли кружляти й пульсувати якісь тіні, темніші за синьо-фіолетові сутінки. Коліна тремтіли. Я впав на землю, затамувавши подих від болю в кістках. Раніше було гірше, бо раніше, упродовж кількох місяців моє тіло корчилося в різких і нестерпних спазмах, які ніяк не можна було передбачити, — але й зараз я почувався немічним, наче якийсь дідуган. Зціпив зуби. Я так ослаб, що захотілося ридати, але я стримувався: радше помру, ніж дам собі заплакати, навіть якщо єдиним свідком цього буде круглий, повнолиций осінній місяць наді мною.

— Емметте? Емметте!

То була Альта. Вона йшла до мене повз купи снопів, але я зіскочив на ноги і спробував забути про запаморочення. Рідке мереживо зірок наді мною плавало із боку в бік. Я прокашлявся.

— Я тут.

— Чому ти не попросив когось допомогти закінчити з цим? Мама розхвилювалася, коли зустріла їх по дорозі додому без тебе...

— Не потрібно їй було хвилюватися. Я вже не дитина.

Гостре стебло прокололо мого великого пальця аж до крові. Кров смакувала пилюкою і гарячкою.

Альта вагалася. Ще рік тому я був такий же дужий, як і всі вони. А зараз сестра дивилася на мене зі схиленою набік головою, наче я був молодшим за неї.

— Не дитина, але...

— Я хотів подивитися на схід місяця.

— Аякже, — сутінки пом'якшували риси її обличчя, та я все ще бачив проникливість в тому погляді. — Ми не можемо змусити тебе відпочити. Якщо ти сам не подбаєш про своє здоров'я...

— Ти говориш як вона. Як мама.

— Бо вона має рацію! Ти не можеш повернутися назад, наче нічого й не сталося, наче ти зовсім ніколи й не був хворий.

Хворий. Вона говорила так, наче я валявся в ліжку, кашляв чи блював, чи мою шкіру вкривали якісь пухирі. Хоча мій розум і затьмарювали нічні жахіття, я пам'ятав більше, ніж вони думали. Я знав про свої крики і марення, я не забув про дні, коли весь час ридав чи не міг нікого впізнати, про ніч, коли голими руками розбив вікно. Краще б я й справді безпорадно висирав всі свої нутрощі в нічний горщик. Краще б уже так, ніж і досі споглядати на руках сліди від мотузки, якою вони мусили прив'язувати мене. Я відвернувся від Альти і зосередився на смоктанні подряпини на кісточці великого пальця: не забрав свого язика аж доти, доки не перестав відчувати смак крові.

— Будь ласка, Емметте, — продовжила Альта й обтрусила комірець моєї сорочки, — ти відпрацював сьогодні не менше за інших. Може, вже ходім додому?

— Гаразд, — подмух вітру настовбурчив волосся на моїй шиї. Альта побачила моє тремтіння і відвернула погляд. — Що в нас на вечерю?

Її зуби із проміжками вишкірилися в блискучу усмішку.

— Нічого, якщо не поквапишся.

— Добре. Я наздожену тебе.

— Пограємо у квача, коли я буду без корсета.

Вона відвернулася, і її припорошена спідничка зашурхотіла біля щиколоток. Коли вона сміялася, була схожа на дитину, але робітники нашої ферми вже кидали на неї оком. При певному освітленні вона була схожа вже на справжню жінку.

Я плентався позаду неї настільки втомлений, що мені здавалося, наче я просто сп'янів. Темрява густішала, залазила попід крони дерев і в живоплоти, а місяць тим часом затьмарював своїм сяйвом зірки на небі. Я думав про холодну, чисту, немов скло, воду із колодязя, уцяткованого зеленим мохом. Або ні, краще — пиво, терпке й гірке пиво бурштинового кольору, приправлене особливими татовими травами. Я б одразу заснув, але в цьому не було б біди: все, чого я тільки хотів, було вигоріти, наче свічка, поринути у безсвідомість без жодних снів. Я хотів поспати без жодних нічних жахів чи страшних сновидінь, а потім прокинутися від ранкового сонячного сяйва.

Годинник в селі пробив дев'яту, коли ми увійшли через ворота на подвір'я.

— Я зголодніла, — сказала Альта. — Вони відправили мене по тебе, перш ніж я...

Мамин голос перебив її. Вона кричала.

Альта зупинилася, а ворота позад нас зачинилися. Наші погляди зустрілися. Лише якісь уривки слів долітали до нас через все подвір'я: «Як ти можеш казати... ми не можемо, ми просто не можемо...»

Поки я стояв нерухомо, м'язи моїх ніг почали тремтіти. Я прихилився до стіни із одним лише бажанням: щоб моє серце калатало повільніше. Світло лампи виблискувало крізь шпару між шторами на кухні. Я бачив, що там туди-сюди метушилася тінь. Ось це батько — квапливо походжає кімнатою.

— Ми не можемо стовбичити тут всю ніч, — майже пошепки сказала Альта.

— Мабуть, нічого такого.

Вони весь тиждень сварилися через жниварку і намагалися з'ясувати, чому ніхто не перевірив її раніше. Ніхто з них не згадував, що подбати про це мав я.

Глухий удар: кулаки об стіл. Тато підвищує голос:

— А що я по-твоєму маю зробити? Відмовити? Та клята відьма накладе на нас прокляття, як тільки...

— Вона вже наклала! Глянь на нього, Роберте. А що, як він ніколи не видужає? Це її провина...

— Це його провина, бо якби він... — на якусь мить у вухах задзвеніло, від чого я вже не чув татового голосу. Земля під ногами хитнулася і випрямилася знов, наче тремтячи довкола власної осі. Я ковтнув гірку слину від запаморочення. Коли я знову прийшов до тями, вже панувала тиша. — Ми цього не знаємо, — зрештою сказав тато настільки гучно, що ми вже могли розчути. — Може, вона допоможе йому. Всі ці тижні вона писала і розпитувала про його самопочуття.

— Бо він потрібен їй! Ні, Роберте, *ні*, я не дам цьому статися, його місце тут, із нами, що б він там не зробив, він все ще наш син... і *вона*... вона лякає мене...

— Ти ніколи не бачила її. То ж не ти мусила їхати туди і...

— Байдуже! Вона зробила достатньо. Вона не зможе отримати його.

Альта глянула на мене. Щось змінилося в її обличчі. Вона схопила мене за зап'ястя і підтягла до себе:

— Ходімо всередину, — сказала вона своїм тонким, несміливим голоском, яким зазвичай розмовляла з курчатами. — Сьогодні був довгий робочий день, і ти, мабуть, зголоднів, та знаю, що зголоднів, бо я — дуже. Якщо нам не залишили жодного шматочка пирога, я за себе не відповідаю. Можу вбити когось виделкою в серце. І *з'їсти,* — біля дверей вона зупинилася і додала: — З *гірчицею,* — потім вона розчахнула двері навстіж.

Батьки стояли по обидва боки кухні: тато — біля вікна спиною до нас, а мама — біля каміна. Її обличчя вкривали червоні плями, схожі на рум'янець. Між ними на столі лежав товстий аркуш паперу вершкового кольору і відкритий конверт. Мама різко перекинула погляд із Альти на мене і ступила пів кроку до столу.

— Вечеря, — сказала Альта. — Емметте, присядь, ти маєш такий вигляд, ніби зараз знепритомнієш. Божечки, ніхто навіть стіл не накрив. Сподіваюся, пиріг в печі, — вона поставила купу тарілок біля мене. — Хліба? Пива? Якщо чесно, з мене непогана буфетниця... — вона зникла в коморі.

— Емметте, — почав тато, так і не повернувшись до мене, — на столі лежить лист. Прочитай його.

Я притягнув лист до себе. Букви розпливлися в безформні плями на папері.

— В мене очі запорошені пилом. Розкажи, про що там.

Тато схилив голову, жили на шиї випнулися, наче він тягнув щось важке.

— Палітурниці потрібен підмайстер.

Мама хотіла щось сказати, але наче ковтнула слово.

— Підмайстер? — спитав я.

Запала тиша. Крізь шпару між шторами пробивалося місячне сяйво, яке покривало сріблом все на своєму шляху. Від цього татове волосся здавалося масним і сивим.

— Ти, — відповів він.

Альта стояла при вході у комору, погойдуючи в руках банку з маринованими огірками. На мить я подумав, що вона випустить її, але вона обережно поставила банку на кухонний столик. Дзенькіт скла об дерево видався мені гучнішим за вибух.

— Я вже не в тому віці, щоб бути підмайстром.

— Вона так не вважає.

— Я думав... — моя рука мляво лежала на столі — худа бліда рука, яку я ледь впізнавав. Ця рука не могла чесно працювати щодень. — Мені покращає. Скоро... — я змовк, бо мій голос здався таким же чужим, як і мої пальці.

— Не в тому річ, сину.

— Я знаю, що з мене зараз немає користі...

— Ой, любий, — втрутилася мама, — це не твоя провина... не через те, що ти хворієш. Скоро ти станеш самим собою. Якби

все було... ти ж знаєш, що ми завжди хотіли, щоб ти керував фермою після твого батька. Ти міг би, ти ще й досі можеш, але... — вона перевела погляд на тата. — Ми не виганяємо тебе. Вона сама просить тебе.

— Я її не знаю.

— Оправлення книг... це хороше ремесло. Це — чесне ремесло. Його не варто боятися, — Альта зачепилася об кухонний столик, а мама подивилася через плече і різко шугонула рукою, щоб не дати тарілкам впасти на підлогу. — Альто, обережніше.

Моє серце калатало й вистрибувало з грудей.

— Але ж... ви ненавидите книги. Вони погані. Ви завжди казали мені... навіть коли я приніс ту книгу із ярмарку Пробудження...

Вони обмінялися поглядами так швидко, що я не встиг їх розтлумачити. Тато сказав:

— Це тепер не має значення.

— Але ж...

Я знову повернувся до мами. Я не міг виразити це словами: швидка зміна теми розмови, коли хтось бодай згадував про книги, нотки відрази в голосі, вираз їхніх облич... суворість, із якою вона відтягувала мене від убогої вітрини магазину *«А. Фаґотіні, лихвар та ліцензований продавець книг»* одного дня, коли ми заблукали в Каслфорді. Я ще був малим. — Як ти можеш казати тепер, що це *хороше ремесло*?

— Це не... — мама глибоко вдихнула, — може, це не те, чого я хотіла, але то було раніше...

— Гільдо, — тато вхопився за свою шию і став пальцями розтирати м'язи, наче в нього щось боліло. — У тебе немає вибору, малий. Поживеш спокійне життя. Те місце доволі далеченько від будь-чого, але це не біда. Помовч. Ніякої тобі тяжкої праці, нікого, хто б спокусив тебе до чогось не того... — він прокашлявся. — Вона не така, як всі. Ти просто оселишся там і почнеш вивчати ремесло, а потім... Що ж. У місті деякі палітурники їздять на власних каретах.

Запала недовга мовчанка. Альта стукнула нігтем по кришці банки і глянула на мене.

— Але я не... я ніколи... чому вона думає, що я...? — тепер ніхто з них не дивився мені у вічі. — Чому це ти кажеш, що в мене немає вибору?

Ніхто не відповів. Нарешті Альта пройшлася кімнатою і взяла листа.

— «Як тільки він зможе пересуватися, — прочитала вона. — Узимку в палітурні може бути холодно. Попіклуйтеся про теплий одяг для нього». Чому вона писала вам, а не Емметту? Вона думає, що він не вміє читати?

— Вони всі так роблять, — відповів тато. — Якщо тобі потрібен підмайстер, ти просиш дозволу у батьків — ось так це працює.

Мені було байдуже. Від моїх рук, що лежали на столі, залишилися одні сухожилля і кістки. Ще рік тому вони були загорілі і м'язисті — майже як у справжнього чоловіка. Зараз не було на що й глянути. Вони не годилися ні до чого, окрім ремесла, яке мої батьки так ненавиділи. Але чому палітурниця обрала мене, якщо батьки самі її не попросили? Я розчепірив пальці і втиснув їх у стіл, наче міг увібрати силу дерева через шкіру долонь.

— А якщо я відмовлюся?

Тато важким кроком підійшов до буфету, нахилився і витягнув пляшку ожинового джину. То був міцний, солодкуватий напій, який мама роздавала на всяких святкуваннях або для лікування, але вона й слова не сказала, коли він налив собі пів кухля.

— Тобі тут не місце. Може, тобі варто було б навіть подякувати. Ти впораєшся з тією роботою.

Він перехилив чверть кухля джину собі в горлянку і прокашлявся.

Я глибоко вдихнув повітря, намагаючись тримати голос рівним.

— Коли я одужаю, я зможу працювати так само, як...

— Попрацюєш там.

— Але я не...

— Емметте, — втрутилася мама, — будь ласка... так буде правильно. Вона знає, що робити з тобою.

— А що потрібно *робити* зі мною?